

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора,
провідного наукового співробітника відділу господарсько-правових
досліджень проблем економічної безпеки
Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України»
ДЕРЕВ'ЯНКА Богдана Володимировича
на дисертаційне дослідження ПРИЗА Олександра Олександровича
на тему:
«Право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання
цивільно-правових зобов'язань суб'єктів агробізнесу»,
подане на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності
081 «Право» галузі знань 08 «Право»

Актуальність обраної теми дослідження. Агропромисловий комплекс в усі часи був визначальним для народів, суспільств і країн, які існували на території, що сьогодні належить державі Україна. В умовах перманентних трансформацій світової економіки продукція агровиробництва загалом та агропромислового комплексу України особливо буде лише підвищуватися у ціні на будь-яких внутрішніх та міжнародних ринках. У сучасних умовах господарювання напрями підвищення ефективності діяльності суб'єктів агробізнесу відіграють надважливу роль у контексті економічного розвитку держави, економіки і суспільства. У зв'язку з цим одним із ключових завдань, які потребують нагального вирішення, є формування сприятливого інвестиційного середовища у сфері аграрного виробництва, як сфери, вартість продукції якої перманентно зростає. Важливим інструментом вирішення наведеного завдання є розробка і застосування надійного механізму забезпечення виконання зобов'язань учасниками відносин у сфері аграрного виробництва. Висока ризиковість та природно обумовлений сезонний характер функціонування аграрної сфери створюють ряд перешкод у ході отримання кредитів для підтримання належного рівня реалізації господарської діяльності суб'єктами агробізнесу. Наявні й інші ускладнення в

агропромислового підприємстві, які поглибилися і розширилися в умовах дії правового режиму воєнного стану. Таким чином, саме через призму забезпечення виконання зобов'язань учасниками відносин в агропромисловому комплексі України, а саме через обрання найбільш доцільного способу такого забезпечення, проблематика кредитування може бути подолана.

Довірча власність є відносно новим та недостатньо дослідженим на науково-теоретичному, правозастосовному та процесуальному рівні фактором, що визначає спосіб забезпечення виконання зобов'язань. Відсутність логічно-структурованого правового регулювання та системоутворюючої практики застосування часто обумовлюють появу труднощів у ході застосування інституту довірчої власності. Водночас аналіз нормативних положень чинного різногалузевого законодавства, зокрема цивільного, дозволяє зробити висновок про те, що забезпечення виконання зобов'язання із активним застосуванням інституту довірчої власності є доцільним для використання суб'єктами сфери агробізнесу.

Отже, дисертаційне дослідження Олександра Олександровича Приза має достатньо високий рівень актуальності, викликаний потребами практики, а вибір теми є науково обґрунтованим, враховуючи реальні потреби теорії та розвитку нормативного забезпечення. Положення досліджуваного дослідження можуть бути частиною нової ґрунтовної концепції застосування довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань різними суб'єктами агробізнесу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Науково-теоретичні положення, практичні висновки та рекомендації, сформовані та аргументовані О.О.Призом за результатами проведення дисертаційного дослідження, є науково обґрунтованими, логічно структурованими та релевантними поставленим у роботі завданням і сформульованій меті дослідження на основі застосування методологічної бази дослідження.

Високий рівень достовірності та наукової обґрунтованості одержаних результатів обумовлюється використанням системи загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, що відповідають поставленій меті та завданням роботи. Дисертантом проаналізовано значну кількість наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, нормативно-правових актів України, актів інших держав та міжнародних нормативно-правових актів, що дало можливість повно та різносторонньо дослідити проблематику застосування довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань учасниками відносин у сфері агробізнесу України.

Сформовані за результатами проведеного дисертаційного дослідження науково-теоретичні положення та практичні рекомендації характеризуються високим рівнем аргументованості та спираються на достатньо глибокий критичний аналіз наявних у доктрині різних галузей права, зокрема і цивільного, господарського, адміністративного, аграрного, земельного тощо права наукових підходів до правової природи довірчої власності, її місця в системі способів забезпечення виконання зобов'язань, а також специфіки її застосування у межах способу забезпечення виконання зобов'язань суб'єктами агробізнесу.

Практичні рекомендації дисертанта у контексті удосконалення структурного викладу нормативних положень про довірчу забезпечувальну власність у межах цивільного та земельного законодавства України є аргументованими та такими, що заслуговують на увагу в контексті потреби в ефективній рекодифікації речового права.

У зв'язку з цим, можна зробити висновок про те, що науково-теоретичні положення, практичні висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні, є належним чином обґрунтованими, і достовірними, характеризуються високим рівнем теоретичної та практичної цінності.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність та обґрунтованість результатів проведеного О.О. Призом дисертаційного

дослідження забезпечується значною за обсягом джерельною базою та не викликає сумніву. Крім того, достовірність результатів підтверджується апробацією ключових положень дисертаційного дослідження у наукових публікаціях у періодичних фахових з правових наук виданнях України, а також шляхом обговорення на науково-практичних конференціях.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному загальнотеоретичному дослідженні довірчої власності як важливої складової способу забезпечення виконання зобов'язань суб'єктами агробізнесу. Дисертантом сформульовано ряд якісно нових та актуальних для сьогодення науково-теоретичних положень, практичних висновків і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення чинного правового регулювання довірчої забезпечувальної власності в контексті агробізнесу, удосконалено формулювання змісту окремих правових категорій, а також досліджено фідуціарну правову природу застосування інституту довірчої власності у межах окремого способу забезпечення виконання зобов'язань.

Заслужовують на особливу увагу пропозиції дисертанта щодо оптимізації та структуризації викладу нормативних положень про довірчу власність в межах Цивільного кодексу України та Земельного кодексу України. Вагоме практичне значення мають висновки дисертанта щодо способу захисту порушених прав суб'єкта агробізнесу у правовідносинах з використанням інституту довірчої власності. Також, особливу практичну цінність мають висновки дисертанта щодо необхідності закріплення обов'язку довірчого власника здійснювати перевірку порядку використання земельної ділянки як об'єкта довірчої власності.

Необхідно підтримати автора у висновку, за яким передача земельної ділянки у довірчу власність не може вважатися повноцінним відчуженням у класичному його розумінні до моменту задоволення майнових інтересів довірчого власника за рахунок такої земельної ділянки. Водночас, передача земельної ділянки у довірчу власність є підставою припинення права власності. Також

важливою пропозицією автора є пропозиція щодо доповнення статті 140 Земельного кодексу України таким способом припинення права власності на земельну ділянку як передача її в довірчу власність.

Також заслуговує на увагу та всебічне поширення пропозиція дисертанта про встановлення обов'язку довірчого власника здійснювати перевірку порядку використання земельної ділянки як об'єкта довірчої власності, оскільки в процесі використання та експлуатації земельної ділянки землекористувачем можуть бути вчинені дії, які містять ознаки правопорушень та формують несприятливе середовище для підтримання її належного стану. Закріплення такого обов'язку має на меті забезпечення збереження земельної ділянки як виробничого ресурсу, особливо у випадку, якщо її користувачем виступає не довірчий засновник, а третя особа.

Необхідно підтримати й інші теоретичні та практичні висновки, пропозиції і рекомендації, наведені за результатами проведеного дисертаційного дослідження.

Таким чином, отримані дисертантом результати є достовірними та достатньо обґрунтованими, а сформовані науково-теоретичні положення мають високий рівень наукової новизни.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що сформовані автором науково-теоретичні положення, практичні висновки та рекомендації можуть бути використані в ході удосконалення правового регулювання застосування інституту довірчої власності у межах способу забезпечення виконання зобов'язань суб'єктів агробізнесу, з метою підвищення ефективності правозастосування учасниками відносин на ринку виготовлення, реалізації, переробки товарної сільськогосподарської продукції, а також під час здійснення нормопроєктування та удосконалення процесу нормотворчої діяльності.

Крім вказаного, науково-теоретичні положення дисертаційного дослідження можуть бути використані в освітніх та наукових цілях у ході викладання навчальних дисциплін з цивільного, господарського, адміністративного, земельного, аграрного права, інших навчальних дисциплін та спеціальних курсів, підготовки підручників, навчальних посібників, навчально-методичних рекомендацій, а також у подальших наукових дослідженнях проблемних питань застосування інституту довірчої власності та інших суміжних категорій.

Таким чином, одержані результати дисертаційного дослідження мають високу практичну цінність та можуть бути застосовані у правозастосовній, нормотворчій, освітній та науковій діяльності.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація «Право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань суб'єктів агробізнесу» відповідає спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Зміст розділів дисертаційного дослідження узгоджується з їх темою, що обумовлює відповідність змісту дисертації тематиці дослідження, є класичним: складається із трьох розділів, що містять по три підрозділи кожен. Висновки, сформовані дисертантом за результатами проведеного дослідження, є структурованими, чіткими, логічними та аргументованими. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам. Ознаки академічного плагіату у дисертаційному дослідженні та опублікованих наукових статтях відсутні, що свідчить про академічну доброчесність дисертанта, на усі запозичені матеріали є посилання. У дисертації відсутнє надмірне самоцититування. Усі роботи автора, використані у дисертації, є виключно релевантними темі.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію О.О. Приза, необхідно звернути увагу на окремі дискусійні положення та висновки дисертаційного дослідження, зокрема:

1. На сторінці 143 у висновках до Розділу II дисертант зазначає, що для віднесення того чи іншого об'єкта цивільних прав до переліку об'єктів, які можуть передаватися на праві довірчої власності, необхідно встановити у першу чергу можливість ефективного задоволення потреб кредитора шляхом звернення стягнення на такий об'єкт. Водночас, у дисертаційному дослідженні недостатньо повно досліджена проблематика визначення об'єктів договору про встановлення довірчої власності, що є предметом наукових дискусій та подальших досліджень.

2. На сторінці 177 дисертації серед векторів удосконалення правового регулювання функціонування інституту довірчої власності вказано порядок оцінки майна довірчим власником. Водночас, проблематика порядку оцінки майна довірчим власником не знайшла широкої деталізації у межах дисертаційного дослідження. Таким чином, потребують подальшого розвитку дослідження особливостей та порядку проведення такої оцінки.

3. У роботі передбачений глибинний аналіз правової природи інституту довірчої власності. Водночас, проведене порівняння довірчої власності та іпотеки потребує більшої деталізації з метою визначення місця довірчої власності в системі способів забезпечення виконання зобов'язання.

4. Потребує детальнішого та глибшого наукового аналізу проблематика особливостей сфери агробізнесу в контексті її правового регулювання у частині забезпечення виконання зобов'язань. Зокрема, вбачається доцільним більш повно розкрити характерні ознаки агробізнесу, що обумовлюють відмінність такої сфери від інших видів господарської діяльності. Крім того, для поглиблення акценту на сфері агробізнесу виникає необхідність у формуванні в межах дисертаційного дослідження авторського визначення досліджуваної правової категорії.

Водночас, вищевказані зауваження носять рекомендаційний характер, є предметом для наукових дискусій та подальших обговорень, та не впливають на високу позитивну оцінку дисертаційного дослідження О.О. Приза.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Зазначене свідчить про високий рівень наукової обґрунтованості та практичної цінності дисертаційного дослідження. Дисертація виконана відповідно до вимог, встановлених для такого виду досліджень. Дисертація є комплексним, повним, всебічним, самостійним, завершеним науковим дослідженням на актуальну тему, що характеризується належним рівнем наукової новизни. У межах рецензованого дисертаційного дослідження вирішено концептуальне завдання, а саме сформовано систему науково-теоретичних положень та практично орієнтованих висновків і рекомендацій у контексті застосування довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язання суб'єктами агробізнесу.

Дисертація, рівно як і наукові публікації здобувача, виконані на достатньо високому рівні, містять сформульовані елементи наукової новизни доведених теоретичних та практичних результатів на основі проведених досліджень. Висновки наукових статей є релевантними темі дисертації, та як і результати дисертації є науково обґрунтованими, вказують на достатній рівень виконання поставленого наукового завдання, названого у попередньому абзаці, та на оволодіння дисертантом методологією наукової діяльності.

Отже, дисертація Олександра Олександровича Приза на тему «Право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань суб'єктів агробізнесу» за змістом, обсягом, актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю одержаних результатів відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування

рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. Враховуючи вищезазначене, на підставі публічного захисту, Приз Олександр Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових
досліджень проблем економічної безпеки
Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України»

Богдан ДЕРЕВЯНКО